כל איסורים שבתורה

מהלך הגמרא

בתחילתו של פרק שני במסכת פסחים עוסקת הגמרא בנושא איסור ההנאה. לאחר שהגמרא עסקה בדפים הקודמים במחלוקתם של רבי אבהו וחזקיה בעניין המקור לאיסור ההנאה, ובתוך כך בשאלה, מה הם הדברים האסורים באכילה ובהנאה. כעת מביאה הגמרא שתי לישנות של רבי אבהו בשמו של רבי יוחנן, שתי גרסאות שונות שנאמרו בבית המדרש בשמו של רבי אבהו לגבי איסור מלקות:

> אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן. למעוטי מאי? - אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם אכל חלב חי, שפטור. איכא דאמרי, אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן. למעוטי מאי? - אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו, שהוא פטור. וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור. (פסחים, כד, ב)

בדברי הגמרא, שתי הלישנות של רבי אבהו בשם רבי יוחנן מבואות דרך 'איכא דאמרי'. כלומר, המימרא של רבי אבהו הייתה שגורה בפי לומדים שונים בסגנון שונה, בבית מדרש אחד גרסו בצורה מסוימת את דבריו ובבית מדרש אחר גרסו את דבריו בצורה אחרת,[1] לכל מימרא שאמר רבי אבהו מביאה הגמרא דוגמא העוזרת לחדד ולהבין היטב את הגדרתו של רבי אבהו. אך עוד קודם שאנו מגיעים אל הדוגמאות, נראה שיש להבין ולראות את דברי רבי אבהו כמות שהם. ואלו הדברים שנאמרו בשמו בשם רבי יוחנן:

1. כל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך אכילתם.
2. כל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך הנאתם.

כאשר אנו פוגשים שתי לישנות בגמרא, בין אם מדובר בתירוץ נוסף ובין אם מדובר כמו במקרה שלנו בשתי גרסאות אותן כתבה הגמרא, עלינו לשאול ולחשוב על היחס בין הלישנות המובאות

---

1. נראה לי לומר באופן כללי על 'איכא דאמרי' - אין זה רק שינוי בגרסה כפי שאנו רגילים לחשוב שהיתה במקום מסוים טעות בדפוס. אלא דבריו של רבי אבהו עברו בבית המדרש דרך הדיבור, במהלך שיעורים שהיו בבית המדרש, וכך בדרך הלימוד במקומות השונים דבריו של רבי אבהו נאמרו בצורה שונה, כנראה עקב הבנה אחרת של הדברים במקומות השונים.

לפנינו. וכך, על שתי לישנות אלו יש לשאול גם כן מספר שאלות:

א. האם הלישנות חלוקות אחת על השנייה או שיש לישבן זו עם זו ולראות אותן כמשלימות?

ב. לשון המימרא היא: "כל איסורים שבתורה". האם הכוונה היא שבאמת מדובר על כל האיסורים שבתורה? או שמא יש ללמוד מהסיפא של המימרא הראשונה בה נאמר 'דרך אכילתן' שכל איסורים הכוונה ל: 'כל איסורי אכילה'? שהרי, אמירה זאת של 'אין לוקין אלא בדרך אכילתן' שייכת רק לדבר ששייך בו אכילה.

ג. בהמשך לשאלה השנייה, יש לשאול: במקרה בו מסקנתנו תהיה שבמימרא הראשונה בשם רבי אבהו כוונת המאמר 'כל איסורים שבתורה' היא לאיסורי אכילה. האם אפשר יהיה לומר שאין דומה המימרא השנייה בדבר זה לראשונה? דהיינו, האם ניתן לבאר שבמימרא השניה שהלשון 'כל איסורים שבתורה' מדברת על כל איסורים שבתורה ממש ולא רק על איסורי אכילה? ובמילים אחרות, האם ניתן לומר שבמימרא השניה של רבי אבהו בשמו של רבי יוחנן לשון 'כל איסורים שבתורה' מדוייקת ואילו בראשונה אינה מדויקת?

ד. יש לבאר את הביטויים המופיעים בדבריו של רבי אבהו: "דרך אכילה" ו"דרך הנאה". נראה שיש אפשרות להבינם בשתי דרכים:

1. דרך אכילה והנאה של האדם עצמו. כלומר, איך רוב העולם אוכל ונהנה מדבר זה.

2. דרך אכילה והנאה של החפצים. כלומר, מה היא הדרך האופטימלית בשימוש (לאכול/להנות) החפצים ללא קשר לבני האדם.

ה. מדוע הדוגמא אותה מביא רב שימי בר אשי היא דווקא בחלב? בפשטות, אפשר לענות על כך ולומר שחלב לאורך כל הש"ס מגיע כדוגמאות לעניין איסורים. ברם, שאלה זו מתחזקת מתוך הדוגמא של רב שימי בר אשי ל'איכא דאמרי', כאשר הדוגמא שם היא: 'הניח חלב חי של שור הנסקל על גבי מכתו' ונראה שדוגמא זאת דורשת ביאור, שכן, מדוע זאת הדוגמא למקום בו אפשר לחייב על דרך הנאתו? היה אפשר לחשוב על איסורי הנאה פשוטים יותר, או לכל הפחות לכתוב "הניח איסור הנאה על גבי מכתו". על כן, נראה שיש מקום לחשוב, מדוע בחרה הגמרא להביא דווקא בצורה זו את הדוגמא לדבר שאין זו דרך הנאתו. ועוד עלינו לתת דעתנו על כך ששתי הדוגמאות למימרות מגיעות דרך הדוגמא של חלב.

דרך אכילה ודרך הנאה

נתחיל את ביאורנו דרך השאלה האחרונה אותה שאלנו ודרכה ננסה ללכת ולבאר הדברים. נראה שיש להתחיל מביאורו של רש"י על שתי מימרות אלו:

אלא דרך אכילתן - אלא אם כן אכלן דרך אכילתן. (רש"י, פסחים, כד, ב)

שאלנו לעיל, מה כוונת רבי אבהו באומרו 'דרך אכילתן'. רש"י בביאורו לביטוי 'דרך אכילתן' אומר כך: "אלא אם כן אכלן דרך אכילתן". ויש לשאול, מה מוסיף רש"י בדבריו להבנה שלנו שלא היינו מבינים בלעדיו?

נראה שיש לראות את התוספת בביאורו של רש"י מתוך המילים שהוסיף לדברי הגמרא: 'אלא אם כן אכלן'. הדגש בדברי רש"י הוא על האדם האוכל. מתי אדם לוקה? כאשר הוא אוכל את הדבר בדרך אכילתו. על פי זה, המילים דרך אכילתן נראות כמדברות על דרך אכילתם של בני האדם, האם האדם אכל אותם כדרך שאוכלים בני אדם את אותו המאכל. רש"י בדבריו בא להוציא מהמחשבה שלשון 'דרך אכילתן' מתייחסת לדרך אכילתו של האיסור, ומסביר שזוהי דרך אכילתו של **האדם.** האדם אינו מתחייב אלא אם הוא אוכל את זה כדרך אכילת בני האדם.

ברם, הדברים עוד דורשים ביאור, שהרי אפשר להסביר את רש"י כמדבר על כך שהאדם אכל את הדבר כדרך אכילתם של האיסורים, ואולי אין בדברינו עוד להכריח הדברים ברש"י. ונחזור לכך בהמשך.

בד"ה הבא מדבר רש"י על ה'איכא דאמרי'.

איכא דאמרי - הא דר' אבהו - אהנאה איתמר, ואהנך דאסירי בהנאה. (רש"י, פסחים, כד, ב)

על פי רש"י, דבריו של ר' אבהו בלישנא השניה עוסקים בדברים האסורים בהנאה, ולא באכילה כפי שביאר רש"י את הלישנא הראשונה. את דבריו של רש"י נראה שאפשר לבאר בשתי דרכים:

א. איסורי אכילה שאסורים גם בהנאה. וא"כ לשון "כל איסורים שבתורה" כוונתה לכל איסורי אכילה.

ב. איסורי הנאה בלבד, ללא קשר לאיסורי אכילה. וא"כ לשון "כל איסורים שבתורה" כוונתה לכל איסורי הנאה, ללא קשר לאכילה.

כפי שעשה רב שימי בר אשי בלישנא הראשונה, כך הוא גם מביא דוגמא וביאור ללישנא השניה. מטרת הדוגמא היא לבוא ולהסביר מתי האדם לא ילקה אם נבין כלישנא השניה שהאדם אינו לוקה שלא כדרך הנאתו:

> אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו, שהוא פטור. וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור. (פסחים, כד, ב)

דוגמא זאת של רב שימי בר אשי נראית בפשטות כמדברת על איסור שיש בו איסור אכילה והנאה כאחד, שהרי, החלב של שור הנסקל אסור באכילה ובהנאה. אמנם, כאן אנו חוזרים לשאלה אותה שאלנו לעיל, מדוע להביא דוגמא לאיסור שכזה דווקא דרך דוגמא של חלב של שור הנסקל? שהרי, אין זו הדוגמא הפשוטה ביותר לאיסור שאכילתו והנאתו נאסרים בו כאחד. מדוע אם כן לא להביא דבר שמראש איסור אכילתו והנאתו באים כאחד, ולא כחלב שהוא

בעצמו אסור באכילה, ואיסור ההנאה שלו בא מצד זה שהוא כחלק משור הנסקל.[2] שאלה זו במילים אחרות שואל גם השפת אמת:

> ...דלמה נקטו חלב של שוה"נ ולא שומן של שוה"נ רק משום דבחלב דאסור באכילה ומותר בהנאה הוי דרכו בהנאה ולא באכילה וממילא חלב של שוה"נ אם נהנה ממנו כי אורחי' שפיר הי' חייב ודוקא בהניח ע"ג מכתו פטור כנ"ל אבל בשומן בשר האסור בהנאה אין לוקין כלל על שום הנאה דהוי שלא כדרך כדברי הה"מ הואיל ואיסורו באכילה ובהנאה שוה כנ"ל: (שפת אמת, פסחים, כד, ב)

מדוע הדוגמא של רב שימי בר אשי היא דווקא חלב של שור הנסקל, מדוע לא שומן של שור הנסקל? מתוך שאלה זו מדייק השפת אמת, חלב שהוא בפני עצמו אסור באכילה ומותר בהנאה, הדרך המותרת בשימוש בו היא בהנאה בלבד ועל כן כאשר הוא כחלק משור הנסקל, לוקים עליו. לעומת זאת, שומן, איסור אכילתו והנאתו באים כאחד. שהרי שומן בעצמו מותר באכילה וכל איסור אכילתו בא מתוך כך שהוא כחלק משור הנסקל, ואם כן הן איסור אכילתו והן איסור הנאתו באים מצד זה שהוא שומנו של שור הנסקל.

כלומר, במילים אחרות, איסורי האכילה וההנאה שבחלב אינם באים כאחד. איסור האכילה בא מצד איסור אכילה 'רגיל' של חלב, ואיסור הנאתו בא מצד היותו חלבו של שור הנסקל. לפיכך, הדוגמא של חלב של שור הנסקל נבחרה בדווקא, שני האיסורים שלו, איסור האכילה וההנאה מגיעים משני מקומות שונים.

רצוני לומר, איסור ההנאה של החלב אינו כאיסור אכילתו. לפיכך, דווקא דרך מקרה זה של 'חלב של שור הנסקל' אפשר לבאר היטב האם לוקים משום דרך הנאה או משום דרך אכילה. שהרי, במקום בו שני האיסורים באים כאחד, דהיינו שאיסור האכילה וההנאה באים כאחד,[3] לוקים רק על איסור האכילה. שכן, בכך שהתורה הוציאה את האיסור בלשון אכילה, רצונה לומר, האכילה היא ההנאה המרכזית של אותו החפץ ועליו לוקים. כלומר, אכילה היא מעין הדוגמא המרכזית לאיסור ההנאה.

ואילו כאן כאשר האיסורים מופרדים זה מזה, יש דרך לנסות ולהבין על מה לוקים. האם המלקות באות על דרך ההנאה של הדבר או שמא באות על דרך האכילה של דבר. שהרי במקום בו איסור האכילה וההנאה אינם באים כאחד, אין עוד לומר שדרך הנאתו של הדבר היא אכילתו.

2. בפסחים כא: למד רבי אבהו עצמו שכל מקום בו נאמר לא יאכל, לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה והנאה במשמע. אם כן, שור הנסקל בו כתוב לא יאכל נשמע שאיסור אכילתו והנאתו באים כאחד, והדברים אם כן אמורים גם על חלבו, שאיסור הנאתו ואכילתו באים אצלו כאחד. אלא שיש לומר, שלולא ששור זה דינו היה לסקילה, עדיין חלבו היה אסור, ויש בכך כדי לומר שאיסור הנאתו ואכילתו רק של החלב אינם באים מאותו מקור, והחלב בשור הנסקל מוסף עליו דרך השור רק איסור הנאה בנוסף על איסור אכילתו שהיה קיים בו ממילא, זה הדבר שמתחדש בחלב של שור הנסקל.

3. כלימודו של רבי אבהו בסוגיה הקודמת, שאיסור ההנאה יוצא ונלמד מאיסור האכילה. וכן עולה ברמב"ם, מאכלות אסורות, ח, טז. וראה מגיד משנה שם: "וכל דבר הראוי באכילה אין דרך הנאתו אלא באכילתו".

ברם, זהו המקרה היחיד של תופעה זאת, בדרך כלל איסור האכילה וההנאה יבואו כאחד. אם כן, דווקא מתוך כך נראה שיש לומר, שדבריו של רבי אבהו אינם באים ללמוד לדינא מה יהיה במקרים אחרים, שהרי אין עוד מקרים אחרים מיוחדים כאלה, אלא דבריו של רבי אבהו אמורים על כל איסורים שבתורה ממש, כלשון הפשוטה בלישנות שנאמרו בשמו: 'כל איסורים שבתורה'.

לישנות אלו באות לבאר בצורה מהותית האם לוקים על כל האיסורים כדרך אכילתן או שמא כדרך הנאתן. דא עקא, לשון 'דרך אכילתן' המופיעה בלישנא הראשונה שנאמרה בשם רבי אבהו בגמרא מקשה על דרך זאת, ונראית יותר כהסבר לכל איסורי האכילה, ולא לכל האיסורים שבתורה.

על כן, כאן המקום להעיר שיש הבדל בין אכילה לבין הנאה, אכילה מדברת על המעשה הראשוני, ואילו הנאה מדברת על תוצאה היוצאת מן המעשה, הדבר שגורם להנאה. ואם כנים דברינו, בשלב ראשוני יש לבאר שהחקירה בין שתי הלישנות היא האם לוקים על מעשה האיסור או שמא לוקים על הפקת התועלת היוצאת מן האיסור, וכך יוצא שבכל האיסורים שבתורה נכללים גם איסורי אכילה כמבטאים את מעשה האיסור. ודרך סוגייתנו יש לבאר האם המלקות באות על דרך האכילה (מעשה האיסור) או על דרך ההנאה (הפקת התועלת). והדברים יתבארו עוד בהמשך.

חפצא וגברא

ראינו שרש"י מתייחס לביטוי 'דרך אכילתן' כעוסק ב'גברא', דרך אכילתן של בני האדם. כעת נותר לראות היאך מפרש הוא את הביטוי 'דרך הנאתן':

> **חלב** - אין דרך הנאתו אלא בהבערה ולמשוח עורות, ולא לרפואה וכל שכן אוכל חלב חי. (רש"י, פסחים, כד, ב)

רש"י בד"ה 'חלב' אומר אין דרך הנאתו. בשונה מפירושו למימרא הראשונה שם ביאר רש"י את דבריו על ד"ה 'אלא דרך אכילתן' כאן רש"י אינו מבאר דבריו דרך ד"ה 'דרך הנאתן', אלא כאן מבאר רש"י דבריו דרך ד"ה 'חלב'. ואולי דרך הבחירה בד"ה מדגיש רש"י שבדרך הנאתו העניין הוא מצד החלב עצמו ולא מצד האדם, אין דרך הנאתו של החלב אלא להבערה ולמשיחת עורות.

זאת ועוד, אמנם, יש הנאה לאדם גם בהנחת חלב על גבי מכתו אלא שכאן לא הולכים אחר הדרך בה בני האדם משתמשים והדרך בה מפיקים ממנו תועלת לעצמם, כאן העניין הוא: מה היא ההנאה העיקרית של חפץ זה, מה ייעודו של חפץ זה, ולא האם האדם נהנה מכך. "דרך הנאתן" - הדגש הוא מצד החפצים, מצד החלב. דברים אלו ברש"י אומר גם כן הרש"ש:

> ונ"ל דמפרש החילוק דבין לישני דריו"ח הוא בזה דלל"ק לא פטר אלא דומיא דאכל חלב חי דמשמע דדרך לאכלו בטיגון והוא אכלו חי והרי שינה בדרך אכילתו. אבל בהניח

חלב של שה"נ ע"ג מכתו לא שינה מכדרכו בהנאה זו. **אלא שעומד להנאות אחרות.** ולכן לל"ק חייב בזה ולל"ב פטור. (רש"ש, פסחים, כד, ב)

הלישנא הראשונה מדברת באדם שאכל חלב חי, אך הדרך של בני האדם היא לאכול החלב על ידי טיגון, אם כן, אותו אדם שינה בדרך אכילתו. לעומת זאת הדוגמא לדרך הנאתן היא חלב של שור הנסקל שהניחו על גבי מכתו. אומר הרש"ש, בדבר זה לא שינה האדם מכדרכו בהנאה זו, שהרי סוף סוף האדם נהנה ע"י הנחת החלב על מכתו, אלא שהחלב עצמו עומד להנאות אחרות, מצד החפצא.

אמנם הגדרנו את הדברים, אך עדיין צריך לנסות ולברר על פי מה נקבע דרכו של החפץ? איך אפשר לקבוע ולדעת דבר זה? אפשר להבין זאת במקום בו איסור אכילה והנאה באים כאחד, במקום כזה אכילה תהיה דרך ההנאה המרכזית. דהיינו, כאשר התורה הוציאה את לשון איסור ההנאה בלשון אכילה מובן שזוהי דרך ההנאה המרכזית, ואפשר שיש אף להרחיק ולומר כי 'ייעודו' של חפץ זה הוא באכילה. אך במקום כמו חלב של שור הנסקל מניין לרש"י שדרך הנאתו היא במשיחת עורות ובהדלקה? האם גם כאן דבר זה יוצא מהתורה?

אוכל דרך הנאתן

בהמשך הגמרא מובא ניסיון של רבי זירא לחזק דין זה של רבי אבהו:

אמר רבי זירא: אף אנן נמי תנינא: אין סופגין את הארבעים משום ערלה, אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד. ואילו מתותים תאנים ורמונים - לא. מאי טעמא - לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן? (פסחים, כד, ב)

הדין ממנו מנסה ללמוד רבי זירא עוסק באיסור הערלה. ערלה אסורה הן משום אכילה והן משום הנאה, עם זאת, מדייק רבי זירא מהמשנה[4] כי לא כל הנאה שיוצאת לנו ע"י הערלה לוקים. שכן, אומרת המשנה: אין חייבים מלקות בערלה אלא על ה'מיץ' היוצא מזיתים וענבים, אך אין חייבים על 'המיץ' היוצא מתותים תאנים ורימונים. מכך מדייק רבי זירא שהסיבה בגינה לא לוקים על היוצא מהתותים תאנים ורימונים היא משום שהאדם אוכל אותם שלא בדרך הנאתם.

אך נשאלת השאלה, לאיזה משתי הלישנות בא רבי זירא לסייע? שהרי בדבריו נראה שהוא משלב בין שתיהן. מצד אחד הוא אומר 'דלא קאכיל', וביטוי זה מתקשר יותר למימרא הראשונה בשם רבי אבהו המדברת על 'דרך אכילתן'. דא עקא, אין הוא מסיים בכך, ואומר 'לא קאכיל להו דרך הנאה', ודרך הנאה מתקשר לנו יותר דווקא למימרא השנייה של רבי אבהו. אם כן על איזה מילים שם רבי זירא את הדגש? לאיזה מן המימרות מתייחס בדבריו? רש"י על אתר כותב:

אין סופגין את הארבעים כו' ... אין סופגין את הארבעים על שום מי פירות של ערלה,

4. משנה תרומות, יא, ג

משום דבכולהו שלא כדרך הנאתן הוא אלא אלו. (רש"י, פסחים, כד, ב)

רש"י בדבריו מסביר שרבי זירא בא לסייע בדבריו ללישנא השניה, ובא בדיוקו להצביע על כך שאין לוקים אלא על דרך הנאתן של הפירות. ומיץ ומי הפירות של הערלה אין לוקים עליהם מפני שאין זה כדרך הנאתן. אך דיוקו של ר' זירא נדחה ע"י אביי:

אמר ליה אביי: בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל ליה דרך הנאתו - שפיר. אלא הכא - משום דזיעה בעלמא הוא (פסחים, שם)

אביי דוחה את דיוקו של רבי זירא מהמשנה באמירה שהסיבה בגינה לא לוקים על המיץ היוצא מהפירות אינה משום שאין זה דרך הנאתן, אלא משום שזוהי זיעה בעלמא, כלומר, אין כאן 'שם פרי' כלל. בתוך דחייתו, מודה אביי שאם היה אוכל פירות אלו כבריאתן, בתור פירות שלמים ולא את המיץ שלהם, בדבר זה היה לוקה. רש"י על דבריו של אביי כותב:

בשלמא אי אשמעינן בפרי גופא - דאי אכיל שלא כדרכו, כגון שבישל אגוזים או אפרסקין ואכלן, ואשמעינן דלא מחייב. **שפיר** - שמעינן מינה דאין לוקין אלא כדרך אכילתן, אבל השתא, טעמא דפטור - משום דלאו פרי אכל. (רש"י, פסחים, כד, ב)

דחיית אביי את רבי זירא אינה רק משום שיש כאן סיבה צדדית לאי חיוב המלקות משום שאין כאן שם פרי, אלא אף אם היה מקום ללקות על כך, כלומר, אף אם היו לפנינו הפירות כבריאתן היה אפשר לחייב משום דרך אכילתן ולא משום דרך הנאתן. שהרי רש"י בפירושו על הבשלמא מבאר: "דאי **אכיל** שלא כדרכו", רש"י מוריד לגמרי את המילה הנאה מדבריו של אביי, והעניין הוא האם האדם אוכל כדרכו או לא. כלומר, על פי אביי אם היה אפשר לסייע ממשנה זאת לאחת מהלישנות, הסיוע היה דווקא ללישנא הראשונה המדברת על דרך אכילתן אך לא ללישנא השנייה כנסיונו של רבי זירא. ובהמשך לכך כותב רשי בדיבור המתחיל 'שפיר': אין לוקים אלא דרך אכילתן.

לעיל, ראינו את דבריו של הרש"ש על דברי רש"י, כאשר הרש"ש הביא את דבריו על ד"ה של רש"י על מחלוקת ר' זירא ואביי, וכך כותב בהמשך דבריו:

ליאת לפי ס"ד דר"ז דהא דפטור על מי פירות של ערלה מפני שעומדין לאכילה ואף על גב דבשתיה שתאן כדרכן הוה שפיר סייעתא לל"ב דאין לוקין אלא דרך הנאתן. אבל אם היה תני דבאכלן מבושלין דפטור הרי אכלן שלא כדרך אכילתן לא הוה סייעתא רק לל"ק להכי דייק רש"י לומר כדרך אכילתן. בינה זאת. ועמל"מ בפ"ה מהל' יסה"ת שהאריך בביאור גמרא זו: (רש"ש, פסחים, כד, ב)

ר' זירא מבין שהאדם שתה את מי הפירות כדרכו, שהרי כך שותים, אלא שפירות אלו אינם עומדים לדבר זה. מכך סייע ללישנא בתרא האומרת שאין לוקין אלא על דרך הנאתם של הדברים. אך אביי דוחה ואומר כי אפשר לסייע מהמשנה רק ללישנא הראשונה, והסיבה בגינה

לא לוקים על המיצים היא סיבה צדדית כיוון שאין כאן 'שם פרי'.

הן רבי זירא והן אביי משתמשים בביטוי הכולל בתוכו איסור אכילה ואיסור הנאה: 'דלא קאכיל ליה דרך הנאתו'. דרך ביטוי זה, מורים ר' זירא ואביי בדיוק על הנקודה עליה הצבענו למעלה, כל החלוקה בין הלישנות השונות של רבי אבהו בשם רבי יוחנן אינה רק מחלוקת על איזה איסורים דיבר רבי אבהו, האם על איסורי אכילה או על איסורי הנאה, אלא קיימת כאן מחלוקת עקרונית, האם המלקות באות בעולם על דרך האכילה של האנשים או שמא הן באות על דרך ההנאה מצד החפצים עצמם. בביטוי זה של 'אכל אותם דרך הנאתן' בדיוק שאלה זו עומדת בפתח, ר' זירא מבין שלוקים באכילה על 'דרך הנאה' מצד השימוש בחפץ, ובעצם מכריע כלישנא השניה. אביי אומר לוקים על שאכל דרך הנאתו, הכוונה מצד האכילה וההנאה של האדם עצמו, מצד הנאת האדם עצמו הבאה לו על ידי אכילה כדרך בני האדם.

אמר אביי: הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן. מאי טעמא - משום דלא כתיב בהו אכילה (פסחים, המשך הגמרא)

לאחר דחייתו של אביי את דברי ר' זירא, אומר אביי שבמקום בו התורה הוציאה את איסור ההנאה שלא בלשון אכילה, כגון כלאי הכרם,[5] אזי אף הנאה שלא כדרכה תחייב את האדם במלקות. איסור ההנאה באיסורים אלה אינו נובע מתוך איסור אכילתם, אלא, איסורים אלה, ה'כותרת' שלהם היא איסור ההנאה וממילא מתוך איסור זה הם אף אסורים באכילה. כך, כל דבר שאסור בפני עצמו, כמו בע"ז, איסור האכילה שלו מגיע מתוך כך שאסור בהנאה, כמעט כמו להגיד שאיסור האכילה הוא מפני שהדבר האסור, כביכול אינו לפנינו, 'כתותי מיכתת שיעוריה'.

ממילא, בדבר שהתורה לא הוציאה איסור הנאתו דרך לשון 'אכילה' אין לחלק בין כדרכו לשאינו כדרכו, הדבר עצמו אסור בכל שימוש שהוא, אין להשתמש בו כלל, שהרי חפץ זה צריך להיות מחוץ לרשותו של האדם, כל הפקת תועלת מאיסורים אלה אסורה. ובאיסורים שאיסור אכילתם והנאתם באים כאחד כפי שכבר הסברנו לעיל, דרך ההנאה שלהם היא איסור אכילה, ואם ילקו על הנאה ילקו על אכילה בלבד.

כעת מתברר שהמחלוקת בין שתי הלישנות היא על מה מתחייבים כאשר יש איסור אכילה והנאה. כלומר, וודאי שמתחייב האדם על אכילתו, אך השאלה העומדת ברקע היא האם האדם מתחייב משום 'מעשה איסור' אותו הוא עושה או שמא האדם מתחייב משום שמשתמש בחפץ זה בצורה שהתורה אסרה להשתמש בו. כלומר, אסור להפיק ממנו תועלת שבד"כ הייתה מותרת להוציא מחפץ זה.

וביאור לדבר, דרך הנאה, דהיינו, הפקת התועלת המרכזית של הדבר, אפילו יוצאת לאדם הנאה על ידי אותו הדבר, כל עוד אין זה הדבר המרכזי אליו **נועד** דבר זה אין לוקים על כך. זאת משום

5. ובהמשך הסוגיה מתבאר שאף בשר וחלב. שהרי הוציאה התורה איסורו של הבשר וחלב בלשון בישול ולא בלשון אכילה.

שאין לוקים אלא על דרך הנאתו. נראה כי לימוד זה יכול להגיע רק דרך 'חלב של שור הנסקל', חלב שאסור באכילה ומותר בהנאה.

אין זה רק שמותר להשתמש ולהנות מחלב, נראה מדבריו של רש"י שלחפץ זה יש 'תכלית', 'ייעוד', דרכו למשיחת עורות ולהבערה, החלב **נועד** לדברים מסוימים בעולם. וישנם מצבים בהם אסור להשתמש באותו ייעוד של החפץ, כמו הדוגמא של 'חלב של שור הנסקל', שבו ההיתר הנאה וייעודו של החלב נאסר בשימוש ובהנאה, התורה באה ואוסרת את הייעוד של חפץ זה, לא רוצה שנהנה ממנו כדרכו.

לחפצים בעולם יש מקום וייעוד, לכל חפץ יש תכלית שלשמה הוא בא. כאשר התורה אוסרת אותו בהנאה היא אוסרת את תכליתו של החפץ הזה, כדי שלא נוציא את ייעודו לפועל בדבר שהוא אסור.[6] ומתוך דברים אלו על הלישנא השנייה, נראה כי יש לבוא ולבאר את דברי הלישנא הראשונה 'דרך אכילתן'.

הביטוי 'דרך אכילתן' מתברר היטב במקום בו יש רק איסור אכילה ולא איסור הנאה, החיוב בו מגיע רק על ידי דרך אכילתו, דהיינו, איך אוכלים דבר זה. 'דרך אכילתו' מדבר מצד האדם עצמו, יש דרך בה אוכלים את הדברים, דרך טכנית, האם אפשר לאכול דבר מסוים בצורה זו, האם רוב העולם אוכלים אותו כך? דרך אכילה הכוונה: צורת האכילה, 'מעשה האכילה'. המלקות באות על דרך המעשה הרגילה. כאשר אין דרך אכילה, אנו בעצם אומרים שלא התרחשה בפועל אכילה, לא כך אוכלים את הדבר ואין על דבר זה 'שם אכילה', לא קרה 'מעשה איסור' בעולם. אם כך, בכל האיסורים, עונש המלקות מגיע כאשר קורה מעשה בעולם, מעשה איסור מצד האדם.

אם כן באופן עמוק ביררנו דרך שתי הלישנות בדברי רבי אבהו, בירור מהותי על מה עונש המלקות מגיע בעולם. **האם המלקות באות על מעשה האיסור**, ועל כך שהאדם עשה מעשה אסור עליו ללקות או שמא לוקים על **שימוש אסור בייעודו של החפץ**.

אך על דברינו עולה שאלה מרכזית אותה שאלנו לעיל: ההגדרה לדרך הנאתו של החפץ כנתינת ייעוד לחפץ, כלל אינה מובנת, מה המקור לדבר כזה? מניין לנו שזהו ייעודו של החפץ? נראה פשוט יותר לומר שכך בני אדם משתמשים בחפץ ולא שזהו ייעודו של החפץ.

ייעודו של החלב בהנאה

רש"י מפרש בד"ה חלב: דרכו למשיחת עורות ובהבערה ולא ברפואה. אך מה הוא המקור לכך שאלו הן דרכי ההנאה הבלעדיות של החלב. ראשית, נראה שיש לראות את איסור אכילת החלב ואת היתר הנאתו כפי שהם מובאים בתורה:

---

6. לא נכנסתי במאמר זה למחלוקת בין הראשונים האם מה שלא לוקים עליו הוא מותר (מרדכי תקמד תקמה) או שמא כמו דיני שבת שפטור אבל אסור. וראה עוד שיטות בעניין זה בראשונים. ואולי הסוברים שפטור ממלקות אבל אסור מהתורה, מבינים שלוקים על דרך אכילתם של בני האדם, וכיוון שדרך אכילתם יכולה להשתנות, על כן, אף שלא כדרך אכילה תהיה אסורה. ויש עוד מקום לעיין ולהרחיב בזה.

(כג) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ: (כד) וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ: (כה) כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיקֹוָק וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ: (ויקרא, צו, ז)

חלב האסור באכילה מן התורה הינו חלב של שור כשב ועז, אותן בהמות מהן מקריבים לה' ורק חלבן נאסר באכילה. אך, החלב של החיות הטהורות שאינם ממין המוקרב לה' מותר באכילה. זאת ועוד, אין זה שחלב של שור כשב ועז מותר בהנאה בסתם, אלא, משתמשים בו בהנאה, יש לו הנאה מסוימת שבה נהנים בו: באכילתו לגבוה, מקטירים את החלב על המזבח.[7] [8] כמעט אפשר לבוא ולומר שזהו ייעודו של החלב. אך דברים אלו אינם מספיקים.

הגמרא בפסחים בדף כג עמוד א מנסה לתלות את מחלוקתם של רבי אבהו וחזקיה[9] במחלוקת תנאים של רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי. חזקיה אומר שרק במקום בו כתוב 'לא יאכל' בתורה משמע איסור אכילה ואיסור הנאה, ואילו רבי אבהו דרש שכל מקום בו כתוב לא תאכלו, לא תאכל, לא יאכל, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, וכך מנסה הגמרא לתלות מחלוקתם במחלוקת התנאים:

> לימא כתנאי: יעשה לכל מלאכה, מה תלמוד לומר לכל מלאכה? שיכול למלאכת גבוה יהא מותר, למלאכת הדיוט יהא אסור - תלמוד לומר לכל מלאכה, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור, למלאכת גבוה יהא טמא - תלמוד לומר לכל מלאכה. (פסחים, כג, א)

אומר רבי יוסי הגלילי: ללא היתר התורה להתיר את הנבילה בהנאה לכל דבר, הייתה הווא אמינא שחלב יהיה מותר בהנאה רק למלאכת גבוה, כפי שמותר באכילה למלאכת גבוה. באה התורה וריבתה "יעשה לכל מלאכה" שיהיה מותר בהנאה אף להדיוט. כלומר, ללא הריבוי בפסוק, חלב היה מותר בהנאה רק כפי שמותר באכילה.

ומכאן רצוני ללמוד, כי במקום בו החלב נאסר בהנאה, כמו חלב של שור הנסקל, נראה שמה שנאסר בהנאה בחלב זה תפקידו המקורי, ייעודו המקורי של החלב עוד לפני שהתורה ריבתה את היתרו. ומה היא הנאתו של החלב עוד קודם שהתורה התירה שימוש בו אף למלאכת הדיוט? אומר רש"י:

> **שיכול** - אי לא הוה כתב לכל הוה אמינא: למלאכת גבוה יהא מותר, אם צריך למשוח

7. ויקרא ז - ג, לא.

8. לא כן היתר ההנאה בחלבן של נבילה וטריפה שם מפורש שמותר לכל מלאכה, ואפשר לבאר שמותר לכל מה שרוצים ואין בהם ייעוד מסויים.

9. פסחים, כא, ב

> ממנו עורות למלאכת בדק הבית - יהא מותר, דהא מישתרי חלב באכילה לגבי גבוה למזבח, אבל למלאכת הדיוט יהא אסור, שהרי נאמר בו לא תאכלו ואיסור הנאה במשמע תלמוד לומר לכל מלאכה. (רש"י, פסחים, כג, א)

אם לא הייתה התורה מתירה החלב לכל מלאכה, הה"א הייתה שחלב מותר למלאכת גבוה אף בהנאה כמו שמותר באכילה לגבי גבוה, דהיינו שמותר בהקטרה על המזבח. ואולי מה"א זאת בדברי ריה"ג יש ללמוד לענייננו. רש"י מציין שהמשותף לאכילת החלב לגבי מזבח וכן למשיחת עורות על ידי החלב, היא מלאכת גבוה. ומכאן נלמד לענייננו.

כאשר התורה אוסרת את ההנאה כמו בחלב של שור הנסקל, ההנאה הנאסרת היא ההנאה מצד החפץ עצמו, מצד ייעודו עוד קודם שריבה הכתוב את היתר ההנאה, ודרך הנאתו של החלב היא הקטרה/הבערה על המזבח ומשיחת עורות.

זאת ועוד, החלב שנאסר על פי הפסוקים הוא חלב של הבהמות המוקרבות אישה לה': "כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה'". ממילא חלב זה הוא חלק מאותה הבהמה השייכת לעולם המקדשי, עומד כולו לה', חלב ששייך לעולם הקודש. אין הכוונה שזוהי סיבת איסור אכילתו, אלא שבצורה חיובית נעשה גם בו, סוף סוף, חלק לה'. אם כן, התורה דווקא דרך חלב מדברת על ייעוד של החפץ - אשה לה'.

וכל מה שנעשה במקדש על ידי החלב לצורך בית ה' הוא חלק מייעודו של החפץ. בתורה מבואר שהחלב היה מוקטר על המזבח (כלומר, היה נעשה בהבערה), ורש"י מביא בנוסף שהיה נעשה בחלב שימוש למשיחת עורות לבדק הבית, כפי שראינו לעיל. כעת מתברר שזהו ייעודו העיקרי של החפץ, זהו השימוש אליו הוא נועד, שימוש לקודש. והדרך בה משתמשים בחלב זה לקודש היא הקובעת את ייעודו של חלב זה, שימוש הנעשה על ידי הבערה (הקטרה) ומשיחת עורות.

ובאופן מבואר יותר, חז"ל[10] ביארו את הפסוקים בפרשת צו כאוסרים לאכול חלב (ודם) מכל הבהמות הטהורות כולן. בין אם מדובר בבהמות שהוקדשו לגבוה וחלבן מוקרב על גבי המזבח, ובין אם מדובר בפר בכבש ובעז של חולין, אסור לאדם לאכול את החלב, והטעם לדבר הוא מפני שהחלב בעולם הקורבנות שייך לקודש.

על פי זה רצוני לומר שהחלב של מינים אלו שייך לה'. ומה היא הדרך בה אנו מביאים אותו לה'? דרך זו באמת יכולה להיות או ע"י הבערה/הקטרה של החלב על גבי המזבח, אכילתו לגבוה כנגד אכילתו של האדם, או במשיחת עורות לבדק הבית, בשימוש אחר של חלב שהיה בא לשימוש בית ה', שגם הוא למלאכת גבוה.

שתי הדרכים הללו מבטאות את ייעודו של החלב. כפי שייעוד הבהמה ומינה הוא לעולם הקודש,

---

10. וכך מביא גם הרמב"ן בדבריו. וראה ראב"ע על הפסוקים, שמפרש אחרת את פשט התורה בטענה שהחלב הנאסר הוא רק חלב הבהמות המוקרבות ממש, ולא כל המין הראוי להקרב. מ"מ לדעת שניהם מדובר כאן שהחלב קשור באופן ישיר לעולם הקורבנות, הקודש.

כך ייעוד החלב הוא לדברים מסוימים בעולם הקודש. אמנם, כדברי חז"ל לא מדובר רק על הבהמות המוקרבות למזבח, אך ייעוד החלב נקבע על פי אותו המין השייך למקדש, ועל פי שימוש החלב לקודש ולמלאכת גבוה נקבע מה היא דרך הנאתו של החלב ומה הוא ייעודו.[11]

מבט פנימי

ראינו ששתי הלישנות חלוקות על מה עונש המלקות מגיע, על מה המלקות מכפרות. האם על

11. אביא בכאן הערה ארוכה, איני מביא אותה בגוף הדברים כיוון שאפשר להאריך על הערה זאת רבות: מחלוקת זו שראינו בין שתי הלישנות בגמרא, נראית אף כמחלוקת הראשונים על הבנת ביטויים אלו:
איכא דאמרי כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן. נראה שזה הלשון מוסיף על הראשון, שאין צריך לומר באכילה שאין לוקין אלא דרך אכילה שכל שאינו דרך אכילה לא שמה אכילה, אף בהנאה, כמו שאתה יכול לומר שכבר נהנה בין שיהא דרך הנאה או שלא בדרך הנאה מכל מקום אין לוקין אלא כדרך הנאה. וטעמא משום דאפקיה רחמנא בלשון אכילה, דמקשינן הנאה לאכילה... (רבינו דוד, פסחים, כד, ב, ד"ה איכא דאמרי)
רבינו דוד מביא מחלוקת בינו לבין רבו הרמב"ן. רבינו דוד מבאר שהיחס בין שתי הלישנות הוא בכך שהלישנא השנייה אינה חולקת על הלישנא הראשונה, אלא, מוסיפה עליה. דהיינו, הלישנא הראשונה מדברת על כך שאין לוקים אלא כדרך אכילה, כיוון שכל שאינו דרך אכילה 'לא שמיה אכילה'. והלישנא השניה בשם רבי אבהו מדברת על כך שאין לוקים אלא 'כדרך הנאתן' וכ"ש שאין לוקים עליהם אלא דרך אכילתן. וזאת אומר רבינו דוד משום שהוציאה התורה את איסור ההנאה בלשון אכילה יש להקיש את ההנאה לאכילה. וכמו שאנו אומרים שלא כדרך אכילתו זה מפני שלא שמיה אכילה'. כך גם שלא כדרך הנאתו 'לא שמיה הנאה'.
ויש מחליפין שאין הלשונות חולקין אלא באכילה שלא כדרכה אבל בהנאה שלא כדרכה הכל מודים בה, **וכשאמרו בלשון ראשון** אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן כל שכן שאין לוקין אלא כדרך הנאתן, וללשון אחרון באיסורי הנאה בלבד הוא שאין לוקין אבל באיסורי אכילה ודאי לוקין, ואם אכל חלב חי חייב . והטעם לדבריהם מפני שאכילה חמורה מהנאה. וכך שמעתיה מפי הרב מורי נ"ר .והלשון הראשון נראה שהוא אמת. שהם פירשו הטעם בלשון אחרון דמשום הכי בעינן דרך הנאתן באותן האסורין בהנאה משום דכתיבא בהו אכילה, נראה שהדין עיקרו הוא באכילה. ותראה כמו כן שהביאו ראיה ללשון אחרון מן מוציא מן התותים ומן הרמונים שהאוכלן פטור משום דלא קא אכיל להו דרך הנאתן. והרי זה מבואר. (רבינו דוד, שם)
לעומת רבינו דוד, דעת הרמב"ן, רבו, היא שאכילה חמורה מהנאה. ועל כן מאכילה יש ללמוד בכל שכן להנאה. אך אין לעשות את הדרך ההפוכה. כלומר, הלישנא הראשונה המדברת על כך שלוקים רק כדרך אכילתן, כל שכן שלוקים על דרך הנאתן של האיסורים. ואילו, הלישנא השניה המדברת על כך שאין לוקים שלא כדרך הנאתן. רק בהנאה לוקים רק בכדרכו, אך באכילה אפילו שלא כדרכו לוקים. יוצא מכאן, שחלוקות הן הלשונות לגבי אכילה שלא כדרכה.
נראה ששורש מחלוקתם של רבינו דוד ורבו הרמב"ן נובע מהדרך בה יש להבין את הלשון עצמה של "דרך אכילתן". אם נבין שמדובר מצד דרך אכילתו/הנאתו של האדם עצמו, אזי אין ללמוד מדרך אכילתו לדרך הנאתו. שהרי, באופן פשוט אכילה מדברת על מעשה, ולעומת זאת הנאה מדברת על תוצאה שיצאה מהמעשה. אך, דרך הלישנא השניה מתחדש לנו שאף בהנאה יש ללכת אחר הנאת בני האדם, איך אנשים רגילים להנות מדבר זה, ואין לוקים אם הגיעה הנאה לאדם, אך שלא כדרך הרגילה בה בני האדם נהנים בדבר זה. וכך מבין רבינו דוד. באכל שלא כדרכו - 'לא שמיה אכילה'. בנהנה שלא כדרכו - 'לא שמיה הנאה'. האכילה וההנאה שתיהן מוגדרות על פי דרך בני האדם.
לעומת רבינו דוד, הרמב"ן מבין אחרת את לשון "דרך אכילה", אין הכוונה שאין כאן 'שם אכילה' בעולם. אלא, שהרמב"ן מבין שלא זוהי דרך אכילתן של החלב, לא כך אוכלים חלב. אם כן, אף לגבי איסור הנאה יש ללמוד מכאן. זאת מפנין שההסתכלות היא על החפץ, ולא על האדם. וכך, כמו שאפשר לומר שהחפץ מיועד לאכילה מסוימת כך אפשר לומר שהחלב מיועד להנאה מסוימת.
לעומת זאת, הלישנא השניה המדברת על איסורי הנאה אומרת שרק איסורי הנאה אין לוקים עליהם שלא כדרכן. אך, על איסור אכילה לוקים מכל מקום, אפילו שלא כדרכו. סברת הרמב"ן היא שעיקר האיסור נאמר לגבי אכילה, ולכן הלישנא השניה מחמירה באכילה, אפילו שלא כדרך אכילתן. מכל מקום, יוצא שהרמב"ן הבין שהביטוי 'לא כדרך אכילתן' / 'הנאתן' מדבר מצד החפץ ולא מצד האדם.
על פי דברינו לכל אורך מאמר נראה שאפשר לבאר שמחלוקת הראשונים איך לפרש את הביטויים 'דרך אכילתן/ הנאתן' יכולה להתפרש כמחלוקת בין שתי הלישנות עצמן בגמרא כפי שניסינו לדייק לכל אורך מאמר יחד עם פירושו של רש"י.

כך שהאדם עשה מעשה של איסור, או שמא המלקות באות על כך שהאדם עשה שימוש אסור בייעודו של החפץ. מכאן נראה שיש לבאר באופן עמוק יותר את עונש המלקות:

אם נבין שהמלקות מגיעות על כך שהאדם עשה מעשה שיש עליו 'שם איסור' יש לומר שהמלקות באות להחזיר את האדם לתלם, התורה "מעצבת" את התנהגותו של האדם. ובמקרה בו האדם עבר על איסור, בכך חלילה מעשה האיסור גורם לאדם עצמו לקלקול, ועליו לחזור לדרך הישר.

ברם, אם נבין שהמלקות מגיעות על שימוש בייעודו של החפץ באיסור ולא בהיתר, אזי יש לומר שהמלקות באות על כך שהאדם משנה את סידרו של העולם. התורה "מעצבת" את הדרך הנכונה בה יש להשתמש בעולם אותו הקב"ה נתן לנו, וכאשר האדם משתמש בייעוד של החפצים אותם הקב"ה נתן לו בצורה שאינה נכונה, בכך חלילה מקלקל את העולם.

דרכים בהן השתמשנו במאמר זה

שתי לישנות/איכא דאמרי בגמרא. יש לחשוב האם יש הבדל ביניהם? מה ההבדל ביניהם? מה מתחדש במאמר השני שלא נאמר במאמר הראשון.

הבנת הלישנות. יש להעלות את האפשרויות השונות להבנת הלישנות: האם מדויקות בלשון או שמא יש לפרשן ככתובות בצורה לא מדויקת. ואולי בשאלה זו עצמה הלישנות חלוקות? במקרה שלנו, האם כל איסורים הכוונה לכל איסורים ממש או דווקא לאיסורי אכילה.

לשון מיוחדת. כמו: כדרך אכילתן, לפני שמגיעים אל דברי הראשונים, יש לשאול על מי המאמר מדבר. ובסוגייתנו, האם דרך אכילת בני האדם או דרך אכילת החפצים.

הליכה בגמרא שלב אחר שלב. להבין כל שלב בפני עצמו. גם ללא הדוגמא. אחר כך לראות איך השלב הבא בגמרא מגיב לשלב הקודם. וכך מתוך הבנה עצמאית שלנו בגמרא, אפשר לעמוד באופן פשוט יותר על ההבדלים העולים בין המאמרים השונים. כך ראינו בדברינו את דברי רבי זירא ואביי כחלוקים על מה האדם לוקה וזיהינו דברים אלו גם ברש"י.

דוגמא. במקרה שלנו, נראה שאין לדייק בדוגמא של 'חלב'. אך הדוגמא השנייה שמוצגת בצורה מסובכת יותר, הביאה אותי לחשוב כי הדוגמא של חלב אינה מובאת רק כי זו הדוגמא השכיחה, אלא, יש להתחיל כיוון של חשיבה מה יש בחלב של שור הנסקל שדווקא הוא הדוגמא. אם לא נגיע לתשובה מספקת, אפשר להישאר עם התשובה שזאת הדוגמא הקלאסית, אך השאלה צריכה להישאל.

דיוק בדברי רש"י. יש לראות את רש"י לאורך הגמרא ולראות האם הוא מפרש דברים בצורה שונה. ראשית לציין את דבריו, לאחר מכן לחשוב על משמעות ההבדלים.

הגדרות. להגדיר בצורה חדה וברורה. כאן הגענו לחילוק של חפצא וגברא. לאחר מכן בסוף המאמר העלנו מה כל הגדרה יכולה להגיד לנו על איסור המלקות.

שכל ישר. לא להגיד דברים שלא מובנים לנו. דהיינו, לא היה מובן מה הכוונה שיש לחפץ ייעוד מסוים. היכן עוד מצינו דבר שכזה. על כן, דבר זה אומר דורשני ועלינו לנסות להבין, היכן הוגדר ייעוד לחפץ. לכן, הדבר הראשון הוא ללכת למקום הראשון בו מופיע איסורו והיתרו של חפץ זה. בתורה.

מסכת כתובות